

BAKI DÖVLƏT UNIVERSİTETİ
İLAHİYYAT FAKÜLTƏSİNİN

**ELMİ
MƏCMUƏSİ**

№ 09 APREL (NİSAN) 2008

İSLAMDA DÜŞÜNÜLMÜŞ AİLƏ SEÇİMİNƏ VERİLƏN DƏYƏR

i. e. n. MİRZƏYEVA Səbinə Həmid q

Ailə uşağın həyata ilk qədəm qoyduğu, onu yararlı və fəal olmaq üçün həyata hazırlayan sayısız ictimai müəssisələr arasında birinci və əsas bir müəssisədir. Başqa bir sözlə desək, ailə insani ünsürün vücuda gəlməsində mübarizə aparən, həyatın bütün mərhələlərində müsbət və mənfi təsiri olan başlanğıc mərhələsidir. Məhz elə bu səbəbdən də islam ailəyə böyük dəyər vermiş, qayğı göstərmiş, ailənin nizam-intizama salınmasında, ədəb-ərkanın qorunmasında, ona məxsus olan işlərin bölüşdürülməsində, davranışında vacib olan məsələlərin həll edilməsində, xüsusən də uşağın fikri, ruhi və tərzi-hərəkətlərin düzgün, sağlam tərbiyyə edilməsində əsas olan qaydaları qoymuşdur. İslam ailə üzvlərini-ailənin dağılmasına, məhv olmasına və ailə əlaqələrində uşağın korlanmasına səbəb olan pərişanlıq, əzab-əziyyət kimi ünsürlərdən uzaqlaşmağa çağırır.

Dinimizdə dünyaya gələcək uşaqların hüquqları tələb edir ki, ilk növbədə valideynlər bir-birini könül razılığı ilə seçsinlər. Hər hansısa bir nikah bildiyimiz kimi ərin, yaxud da arvadın seçilməsindən başlanır. Nikah əsasında ailənin öhdəsinə düşən, hüquq və vəzifələri düzgün yerinə yetirilməsi üçün labüd olan şərtlərdən biri, nikaha girən tərəflərin bir-birini yaxşı seçməsi ilə əlaqədardır.

İslamşünasların fikrincə, «İzdivacdan əvvəl təhqiqat aparıb, gələcəkdə bir yastığa baş qoyacaq həyat yoldaşının zahiri və batini ailəmi ilə dərindən tanış olub sonra evlənənlərin ailə həyatı, xeyirli və rizayətbəxş hesab olunur.»¹ Gələcək həyat yoldaşının seçilməsi məsələsi İslamda adətən qohumlar və tanışlar arası münasibətlər səviyyəsində həll edilir. Görünür bu sahədə tarixi təcrübəyə əsaslanan ənənə daha güclü olmuşdur. Hz.Peyğəmbər

¹ Yusifnur Hacı Əbdürrəhman. İslamda ailə quruluşu. Tərcümə edən: Əlibala Hacızadə. C1.Bakı, 1998)

(s.a.s.) bir hədisində qeyd edir ki, «Qadınları yalnız yaxın qohumlar (əl-əyliya) ərə verirlər və onlar yalnız öz taylarına (əl-əkifta) ərə gedərlər».

Qərarlı gələcək ailənin xoşbəxtliyinin və möhkəmliyinin zühuru kimi qadında səkkiz mühüm keyfiyyətin olmasını zəruri hesab edir. din (din); xoş xasiyyətlik (xülq); gözəllik (hüsn); mehr yüngüllüyü (xiffət əl-mehr); doğmaq qabiliyyəti (viladə); bakirəlik (bikarə); əsl-nəsəb.

Əvvala müsəlman evlənmək üçün qız seçərkən onun əməli-saleh, mömin bir qadın olmasına diqqət yetirməlidir. Bu çox mühüm məsələdir, çünki evdə ananın imanı zəif olsa, hərəkətlərini dini mənəvi dəyərlər əsasında ölçüb-biçməz, abır-həyasını qorumaz. Tərbiyyə etdiyi övladlar mənəviyatsız, ata üzü qara, hörmətsiz ailə həyatı dözülməz olar.

Hz.Peyğəmbərin (s.a.s.) belə bir hədisi vardı. «Bataqlıqda bitən gülə yaxınlaşmayın.»

Bu hədisdən aydın olur ki, İslam ailə qurmaq üçün saleh qadın və kişilərin seçilməsinə üstünlük verir. Odur ki, Hz.Peyğəmbər qızların din-darlıq məsələsinə böyük əhəmiyyət vermiş və demişdir: «Qadınla dörd şeyə görə evlənilər: malına görə, əsl-nəcabətinə görə; gözəlliyinə və dininə görə. Sən məhz dinə maraq göstər»

Bu o deməkdir ki, nikaha təhrik dinlə bağlı olanda nikah davamlı olar, çünki din insanın ağına da, vicdanına da təsir göstərir.

Din amili güclü olanda digər amillər ona təbə olur və köməkçi xarakter daşıyır. Məhz bu səbəbdən Hz. Peyğəmbər (s.a.s.) ailə qurmaq yaşına çatan uşaqları olan səhabələrinə məsləhət görmüşdür ki, övladları üçün mömin və xoşxasiyyət bir adam tapsınlar, çünki, belələri yaxşı ailə başcısı, tərbiyyəçi, həm də gözəl valideyn ola bilər.

Əsil-nəsəbə gəlinə isə Hz. Peyğəmbər (s.a.s.) bu barədə belə buyurmuşdur. «Öz nütfələriniz üçün yer seçin. Çünki dayı iki yatanın biridir.» (Yəni qadın seçdikdə onun nəslinə nəsəbinə diggət yetirin. Çünki uşaq adətən əxlaqında dayısına oxşayır. Həmçinin uşaq atasının əxlaqını götürdüyü kimi dayısından da tərbiyyə götürür.²

Elimizdə də belə bir məsəl var. «Oğul dayısına çəkər». Yəqin ki, məhz bu məsəl təqədimdən Hz. Peyğəmbər (s.a.s.) hədisindən qaynaqlanaraq bizə gəlib çatmışdır.

² Əl-kafi:Kuleyni 5-332.Qadın bəyənmə fəslü.

İslam qadının irsilik əsasları üzrə seçilməsi ilə yanaşı, onun gözəl rəftar kəsb etmiş sağlam mühitdən seçilməsinə də diqqət yetirməyi təkid edərək, pis mühitdə böyümüş gözəl qadınlarla müsəlman kişilərini evlənməkdən çəkindiribmişdir.

Bu barədə Hz. Peyğəmbər (s.a.s.) belə buyurmuşdur: «Özünüzü zibillikdə bitən gözəl güldən, yəni pis mühitdə böyüyən qadıncan qoruyun.³ (Sayıdığımız keyfiyyətlərlə yanaşı qadında xoşxasiyyətlilik, gözəllik və ana olmaq qabiliyyəti nəzərə alınmalıdır. Qadın gülərliz və xoşxasiyyət olmazsa qurulan ailədə doğulan uşaqlar mehribanlıq və nəvazişdən kənar olurlar. Bu da onların uşaqlarının mənəvi-psixoloji cəhətdən məhv olmasına səbəb olur. Ailədə nəinki uşaqlar, ailənin digər üzvləri də bu cür münasibətdən əziyyət çəkmiş olurlar. Belə bir rəvayət də vardır ki, «övlilər qadınların dilinə dözməklə də imtahana çəkilibmişlər». Yəni qadının bədxasiyyət, deyingən olması zülmə tay tutulmuşdur.

Qeyd etdiyimiz kimi qız aldıqda zahiri görünüş də əsas şərtlərdən biridir. Lakin bu o demək deyil ki, hər bir keyfiyyətdən üstün gözəllik götürülməlidir. Qadın yalnız gözəlliyinə görə alınarsa və dinə qarşı etinasızlıq göstərilərsə, nəticədə fəsada səbəb ola biləcək addımın atıldığı güman edilir. Qəzaliyə görə, «evlənənlər əksər hallarda gözəllik və xasiyyət məsələsində aldanırlar. Gözəllikdə aldanmamaq üçün evlənənlərin bir-birini görməsi müstəhəbdir. Qadının möminliyi, xoş xasiyyətliyi heç də onun gözəlliyini əvəz etmir».

«Könül sevən göyçək olar» deyiblər. Ülfət və sevgi gözəllikdən doğan bir hissdür. Odur ki, dinimiz qızı almamışdan qabaq onu görməyi münasib saymışdır. Hz. Peyğəmbər (s.a.s.) demişdir: «Allah birinizin ürəyinə bir qadın saldı, qoy ona baxsın, mümkündür ki, Allah onların arasında ülfət yaratsın».

Səhabələr Hz. Peyğəməmbərin (s.a.s.) dediklərinə əməl edərək qızı yalnız görüşdükdən sonra ərə verirdilər. Çünki əmin idilər ki, görmədən evlənməyin axırı heç də yaxşı olmaz.

Rəvayətə görə, Xəlifə Ömər bin əl-Xəttabın dövründə bikişievlənir. Sən demə o, cavan görünmək üçün saçlarını rəngləyibmiş. Bir azdan rəng solur və bunun saçlarının ağılığı görünür. Qadının qohumları xəlifəyə ondan

³ Məkarimu-l-əxlaq. Təhərisi 304.

şikayət edib deyirlər ki ; «Biz onu cavan bilməmişik» Hz. Ömər onu döydürür və deyir ki; «Adamları aldatmısan»

Bu rəvayətdən aydın olur ki, dinimizdə tək cə secim hüququ oğlanlara deyil, qızlara da aiddir. Çünki ailə başçısının uşaqların inkişaf etməsində, onların fiziki və ruhi hazırlığında böyük rolu vardır. Məhz elə buna görə də İslam atanın dinimizin ölçülərinə uyğun olaraq seçilməsini təkid edir. Hansı ki, burada onun irsi və böyüyüb boya-başa çatdığı mühit və gözəl sifətlərlə zənginləşməsinə diqqət yetirilir.

Birincisi ata, ailə başçısı olduğu üçün uşaqlar da özlərini ona oxşadıb, onun sifət və əxlaqlarını özlərində əks etdirəcəklər.

İkincisi həyat yoldaşı onunla həyat sürdüyü müddətdə ondan bəzi sifətləri əldə edəcəkdir. Məhz elə bu səbəbə görə dinimizdə qızların başqa dindən olan kişilərə verilməsi rəva görülməmişdir. Çünki qadın öz ərinin ədəbini götürür, kişi də qadını öz dininə tabe etməkdə üstün gəlir.

Üçüncüsü odur ki, yaş fərqi uyğun olmalıdır. Yəni, Hz. Peyğəmbər (s.a.s.) demişkən «həm tay olsunlar» Necə ki, Hz. Peyğəmbər (s.a.s.) və onun əhli beytinin həyat tərzini də, evlilik məsələsində öz oğul və qızlarına uyğun olanı seçmək əsasında qurulmuşdur.

Hz. Peyğəmbər (s.a.s.) qızı Hz. Fatiməni yaşca böyük olan sahəbələrə verməmişdi. Hz. Peyğəmbərin (s.a.s.) elçilərə cavabı bu idi ki, mən onun haqqında Allah tərəfindən hökmün gəlməsini gözləyirəm.⁴ Sonra Allahın əmri ilə Fatiməni Əli İbn Əbu Talibə verdi.

Bir başqa rəvayətə görə isə Hz. Peyğəmbər (s.a.s.) əsil-nəcabətli ailəyə mənsub, müsəlman və gözəl sifətlərə malik qadınlardan biri olan Zülfanı, dindarlıqdan başqa nə malı, nə də gözəlliyi olmayan müsəlman kişilərdən biri ilə Cueyrlə evlənməyə təhrik etmişdir. Burada əsas diqqət onların müsəlman olmalarına verilmişdir. Çünki mömin kişi, möminə qadına müsəlman kişi də müsəlman qadına həmtay və uygundur.⁵ Bu deyilənlərdən aydın olur ki, uyğun şəxs odur ki, istər qız, istər oğlan olsun sağlam ailədən çıxmış, dindar və gözəl əxlaqa malik olmalıdır.

⁴ Hüysəmi «Məcməuz-rəvaid» 9. 206; İslamda uşaq tərbiyəsi, mütərcim Sadiq Muhəmmədi Gəncəvi 9. 38

⁵ (Əl Kafi. Uyğunluq fəslü. 58.347)

İslam kişi və qadını seçmədə miqyas qoymuşdur. Hz. Peyğəmbər (s.a.s.) buyurmuşdur: «Əgər sizin yanınıza əxlaq və dinini bəyəndiyiniz şəxs (elçi) gəlsə, onu evləndirin».⁶ Dinimiz uşaqların və ailənin hərəkətlərində, bədən və ruhunda təzahür edən sağlamlığı qorumaq üçün qadınlara, müsəlman olmayan kişi ilə evlənməyi haram saymışdır. Ona görə ki, qadın və uşaqlar atanın hərəkətlərindən ibrət götürürlər. Dinimiz həmçinin ailənin (xüsusi ilə uşaqların) həyat tərzində və mənəviyyatında təzahür edə biləcək qüsurlardan onları mühafizə etmək üçün dindar olmayanların yolundan çıxıb başqa yola meyl edənlərlə evlənməyi qadağan etmişdir. Elə buna görə İmam Sadiq aşkarda zina edənlə evlənməyi qadağan edib demişdir.

«Tövbə etdiklərini görməyincə nə aşkar zina edən qadınla, nə də aşkar zina edən kişi ilə evlənməyin.

Hamımıza məlumdur ki, dinimiz içkini qadağan etmişdir. Bilə-bilə qızını içki içən şəxsə vermək, elə bil ki, öz əlinlə öz övladını bədbəxt etmək deməkdir. «Hər kəs öz qızını şərab içənə versə qızı ilə qan qohumluğunu kəsmiş (pozmuş) olur.»⁷ Bura təkcə içki aid deyil, dövrümüzün bəlası sayılan ağ ölüm olan uyşdurucu, bütün mal dövləti aparan qumar oyunlarıdır ki, neçə ailənin dağılmasına səbəb olmuş, uşaqları bədbəxt etmişdir. Uşaq evlərinə nəzər saldıqda görürük ki, yetim kimsəsiz uşaqların əksəriyyəti zina məhsulunun, içkinin, qumarın, uyuşdurucunun qurbanı olan körpələrdir. Bir anlıq düşünək nə idi bu körpələrin günahı?

Məhz bu nəticəni göz önünə gətirib, yetkinlik yaşına çatan və hələ dünyaya gəlməmiş uşaqların haqqlarını qorumaq üçün, gələcək həyat yoldaşını seçərkən valideynlər və gənclər gözəl əxlaqı ümumi meyar, əsas şərt kimi götürməlidirlər ki, nə mal-dövlət, nə izzəti-şərəf ailə xoşbəxtliyi üçün təminat ola bilməz. Burada orta məxrəc tapılmalıdır, yəni hər iki tərəf bir-birində mənəvi dəyərlər axtarmalıdırlar ki, onu bəyənilib qənaətsinlər. Hz. Peyğəmbər (s.a.s.) bu barədəki hədisinə görə: «Kim bir qadınla onun şan-şöhrətinə görə evlənersə, Allah onun ancaq zillətini artırır: kim qadınla onun malına görə evlənersə, Allah onun ancaq yoxsulluğunu artırır: kim qadınla onun əsl-nəsəbinə görə evlənersə, Allah onun ancaq alcaqlığını artırır: kim qadınla ancaq ona görə evlənirsə ki, öz gözünü sevindirsin, öz ayıb yerini

⁶ (əl. Kafi. 5. 347/ 2,3.)

⁷ İslamda uşaq tərbiyəsi. s. 38

zinadan qorusun, yaxud qan qohumluğunu artırsın, Allah onun üçün o qadını mübarək qılar, qadın üçün də onu mübarək qılar».

Qəzali qızların himayəçələrinə də, qızlarını ərə verdikləri adamda bəzi keyfiyyətlərin olmasına diqqət yetirmələrinə tövsiyyə edir və yazır ki, əxlaqı və xasiyyəti pis olan kişiyyə qız verməyin. Dini zəif olan ailə başçısı arvadının hüquqlarına kifayət qədər əməl edə bilməz, əxlaqi baxımdan arvadı səviyyəsində ola bilməz. Qəzali burada Hz. Peyğəmbərin (s.a.s.) belə bir hədisinə müraciət edərək deyir ki: «Evlənmək qul almaq deməkdir. Odur ki, sizlərdən biri (qız ərə verəndə) baxıb görsün ki, qızını harada yerləşdirir».

Bu hədislərə əsasən demək olar ki, Qız alan şəxs, yəni kişi fikirləşməlidir ki, aldığı qız sabah ana olacaq, onun övladlarını tərbiyyə edəcəkdir. Əgər bu qadının özünün ədəb ərkanı yoxdursa, o necə övlad tərbiyyə edə bilər. Odur ki, Əlehyi-s-Səlam demişdir: «Özünüzü mamırlıqda bitən çiçəkdən (xədrə-əd-dimən) qoruyun! «Ondan soruşmuşlar: «Mamırlıqda bitən çiçək nə deməkdir?». O demişdir: «Pis yerdə böyümüş gözəl qadın»

Düzgün seçim nəinki, kişilərə, o cümlədən qadınlara da aiddir. Hədisdə qeyd edilən fikir «qızı ərə verəndə baxıb görsün ki, qızını harada yerləşdirir» məsləhəti çox mühüm bir məsləhətdir. Və bu hədis də dinimizdə qızlara və qadınlara verilən qiymətə, onlar üçün narahatlığa bir işarədir. İstər kişi olsun, istər sə də qadın. Əsasən də qadınlarda ilk ailə xoşbəxtliyi alınmayanda həyatları qırılıb, yarımçıq qalmış qatar relsinə bənzəyir. Diqqət yetirmisinizsə qız uşaqları daha çox ailə məsələlərinə qarşı həssas olurlar. Onlar ta körpəlikdən ev qurmağı, öz gələcəklərinə ana olmağı, evcik-evcik oynayanda özlərini ailənin yaxşı mənada bir idarəçisi kimi hiss etməyi çox xoşlayırlar. İllər keçdikcə bu hiss daha da püxtələşir və qızlar övlad yetişdirmək, yaxşı ana olmaq arzusu ilə böyüyürlər. Bu hissələrin qırılmaması, qurulan xəyalların puç olmaması üçün, mümkün qədər çalışıb qızları öz mühitlərinə, səviyyələrinə uyğun ailəyə vermək lazımdır. Çünki nə qədər də dinimiz qadına haqq versə də bir çox üstünlüklər kişilərə aiddir. O cümlədən də kişilər istənilən zaman talaq verə bilər, onlarla pis rəftar edə bilərlər.

Bu səbəblərə görə də deyə bilərik ki, ata gızını zalım, fəsiq, dinsiz, şərab içənə verirsə, o dininə və gızına qarşı cinayət işləmiş hesab olunur.

Dinimiz seçkidə iman amilinə üstünlük verdiyi üçün, qalan bütün amillər imana tabe edilir. «Məgər mömin kimsə ilə (Allahın itaətindən

çıxmış) faciəq eynidirmi?! Əlbəttə, onlar eyni ola bilməzlər.⁸ Odur ki, nikahda möminlər arasındakı sosial fərqlər öz əhəmiyyətini itirir. Rəvayət edirlər ki, Hz. Peyğəmbər (s.a.s.) bəni-biyazə qəbiləsinə əmr etmişdir ki, ərsiz qadınlardan birini Əbu Hində ərə versinlər. Onlar demişdilər ki; «Ya Peyğəmbər, qızlarınızı məvarilərinizə-himayəmiz altında olanlarımı verək?» Bu vaxt ayə nazil olmuşdur ki; «Ey insanlar! Biz sizi bir kişi və bir qadıندان (Adəm və Həvvadan) yaratdıq. Sonra bir-birinizi tanıyasınız deyə. Sizi xalqlara və qəbilələrə ayırdıq. Allah yanında ən hörmətli olanınız Allahdan ən çox qorxanınızdır».⁹

Şəriətimiz gələcək həyat yoldaşının seçilməsi məsələsində seçkinin İslam əqidəsi çərçivəsində aparılmasını tələb edir. Nədir İslam əqidəsi?-İslam müsəlmanlara əhli-kitab qadınları ilə evlənməyə icazə versə də, əsasən müsəlman qadını ilə evlənməyə üstünlük verir. Rəvayətə görə, Xəlifə Ömər Hüreylə bin əl-Yəmandan əhli-kitabdan olan arvadını boşamağı tələb etmişdi. Hüreylə demişdir:» Bunun haram, ya halal olduğunu mənə deməyincə onu boşamaram!» Xəlifə demişdi: «Halaldır, lakin mən qorxuram ki, müsəlman qadınları kişilərin onları qoyub yad qadınlarla evlənmələrindən narazı olsunlar».¹⁰

Lakin dinimiz bütpərəst, Allaha şəriq qoşan insanlarla nikah bağlamağı haram buyurur: «Allaha şəriq qoşan (Onu inkar edən) qadınlar imana qəlməyincə onlarla evlənməyin! Əlbəttə Allaha iman gətirmiş bir cariyə gözəlliyinə heyran olduğunuz müşrik bir qadıندان daha yaxşıdır». Həmçinin müşrik kişilər Allaha iman gətirməyə qədər mömin qadınları onlara arvadlığa verməyin! Əlbəttə, Allaha iman gətirən bir kölə camalına məftun olduğunuz müşrik bir kişidən daha xeyrlidir. Onlar (müşrik qadınlar və kişilər) sizi Cəhənnəmə çağırıqları halda, Allah sizi öz izni ilə Cənnətə məğfirətə (bağışlamağa) çağırır və yaxşı düşünüb ibrət almaları üçün insanlara hökmlərini aydınlaşdırır.¹¹

Artıq qeyd etdiyimiz kimi, müsəlman kişi əhli-kitabdan, yəni xristian və yəhudilərdən qız ala bilər və belə olan halda qadının öz ərinin dinini qəbul

⁸ əs-Səcdə, 18

⁹ əl-Hücrət, 13

¹⁰ (Əs-Sabuni Muhəmməd Əli. Rəvai əl-bəyan təfsir ayat əl-əhkam min əl-Quran. C I-II.Dəməşq-Beyrut, 1400/1980)

¹¹ əl-Bəqərə, 221

etməsi vacib deyildir. Lakin əgər əhli-kitabdan olan kişi müsəlman qadınla evlənmək istəsə, ilk növbədə İslam dinini qəbul etməli, yalnız bundan sonra seçdiyi qadınla islam ənənələrinə əsasən nigaha girməlidir.¹² Dm.Yermeyev islamdakı bu ənənəni belə izah edir.

«Əgər müsəlman tək cə islam dınınin nüməyəndələrindən deyil, həm də başqa dinlərdən olan qadınlarla-xristian, yəhudi və s. qadınlarla evlənə bilərsə, müsəlman qadının yalnız müsəlman kişiyə ərə getməsi caiz sayılır.

Bir sıra qərb alimləri bu mövzuda belə bir fikir yürütmüşlər. «İslamın bu qayda-qanunda patriarxal qəbilə endoqamiyası və giperqamiya adətlərinin bir qədər dəyişilmiş şəkildə davamını görmək olar. Qəbilə heç vaxt öz qızlarını kənara-başqa qəbiləyə arvadlığa vermir; Onlar yalnız öz həm qəbilələrinə ərə gedə bilirlər. (endoqamiya). Lakin kişiyə başqa qəbilədən olan qızları özünə arvad etməyə icazə verilir. Bu hətta təşviq də edilir (giperqamiya). Patriarxal cəmiyyətdə endoqamiya müəyyən bir qəbilənin dil və etnik xüsusiyyətlərinin qorunub saxlanmasına kömək edir, giperqamiya isə onun bioloji əsasını genişləndirirdi. İslamda qəbilə endoqamiya və giperqamiyası konfessional endoqamiya və giperqamiya çevrildi ki, bu da başqa dini icmalardan qadınlara müsəlman icmasına axıb gəlməsinə, sonralar onların islamlaşmasına və son təqdirdə müsəlmanların sayının artmasına səbəb oldu»¹³ Lakin bu proses Jeremeyevin dediyi kimi heç də həmişə ziddiyyətsiz keçməmiş, müəyyən problemlərlə müşahidə olunmuşdur. Əsrlər boyu xəlifələrin, sultanların və digər məqam sahiblərinin aldıkları qeyri-müsəlman qadınlara idarə etmə işlərinə müdaxilə edib, dövlət çəkişmələrinə səbəb olmuşlar.

Abbasi xəlifəsi Mehdi (158-159/775-785) arvadı Xeyzuranın xahişi ilə onun qardaşı gölə Qitrifi, Yəmənə vali təyin etmişdi. Xeyzuranın oğlanları Hadı (169-170/775-786) və Harun-ər-Rəşid (170-193/786-809) sonralar xəlifə olmuşdular.¹⁴ Xəlifə müqtədirin (295-320/ 908-932) anası yunan kənizi olmuşdur, öz tərəfdarları ilə birlikdə idarə işlərinə son dərəcə fəal

¹² (Rafiq Yəhya oğlu Əliyev. İslamda ailə və nigah münasibətləri, s 103)

¹³ (Eremeev Dm. Jenşina i islam. Jurnal Aziya i Afrika seqodhya.1989. №1; Rafiq Əliyev; İslamda ailə və nigah münasibətləri, s 105)

¹⁴ Əl- Mili, Mühəmməd bin Camal əd-din Məkki. Əl- Lümə-əd-diməşqiyyə. Dar ihya ət-turac əl- ərəbi. Beyrut, 1983.

müdaxilə edir, istədiyi adamları vəzifəyə təyin edir, yaxud vəzifədən salır və dövlət xəzinəsini çalıb-çapmaqda hamını qabaqlayırdı».¹⁵

Müstənsirin (427-487/ 1036-1094) anası İfriqiyəli idi. Bu qadın İfriqiyədən çıxmış bir çox adamlara Fatimi ordusunda vəzifə vermiş və orduda ixtilaf yaranmasına səbəb olmuşdu.

Tarixə nəzər salsaq görürük ki, qeyri-müsəlman qadınlarla evlənmə günümüzədə müsləman ölkələrində bir sıra problemlər yaradır. Bir çox illər imperiya əsarəti altında qalmış və bəzi dini vacib məsələlərdən uzaq düşmüş azərbaycan vətəndaşları da dirnaq arası qardaş xalqların qızları ilə sözsüz ki, evlənmişlər. Bildiyiniz kimi biz hal-hazırda Erməni daşnaqları ilə yəni Ermənistan respublikası ilə düşmən mövqeyindəyik. Və bu məsələlərin başlanğıcında qarışıq millətdən olan uşaqların hansı vəziyyətdə olduğunu özünüz təsəvvür edin. Məsələn: əksər hallarda ana erməni, ata Azərbaycanlı. Bu kimi halların qarşısını almaq üçün gənclərimiz dini tövsiyələrə əməl etsələr daha yaxşı olardı. Bir özünüz düşünün sağlam gələcək üçün sağlam kök olmalıdır. Atalar demişkən. «Ot kökü üstündə bitər».

Bu kimi problemlərin qarşısını almaq üçün Ərəb Əmirliklərində 1992-ci il də qəbul edilmiş 47 sayılı Federal Qanuna əsasən yerli qadınlarla evlənmə yerli vətəndaşlara 60-70 min dirhəm məbəğində maliyyə yardımı göstərilir. Bu dövlət tərəfindən göstərilmiş gözəl bir təşəbbüsdür. Bizim Respublikada da bu cür təşəbbüslər göstərsələr, xarici ölkələrə qazanc dalınca uşaqlarını qoyub gedən ataların, cavan qızların isə gözünü yolda qoyan gənclərimizin nisbətən də olsa sayı azalar.

Deyilənlərdən belə bir nəticəyə gəlirik ki, seçki məsələsində İslam hər iki tərəfə eyni hüquqlar verir. Hz. Peyğəmbər (s.a.s.) bir hədisinə görə, qadının razılığı olmadan nikah səhih sayıla bilməz. O demişdir:

«Dul qadınla məsləhətləşmədən onunla evlənmə. Bakirə qızında iznini almadan nikah bağlama». Ondan soruşmuşlar ki: «Ya Peyğəmbər onun izni necə olur?». O demişdir: «Sussun»¹⁶

¹⁵ Muş Adam, Manskiy Reneccans. M, 1996)

¹⁶ Əl-Buxari. Əl- Cəmi əs-səhih Li-imam Muəmməd bin İsmail əl-Buxari əl-Mutəzəfti Sənət 256. h. Mətbu məə sərhəh Fəth əl-Barı li- şeyx əl-İslam əl-Hafiz bin Həcər. Təbət dar əl-uktub əl-ilmiiyə 1898).

Deməli İslama görə, dul qadın artıq ər də olduğu üçün onun ərə getməyə razılıq verib-verməmək haqqı himayəsində olduğu adamdan çoxdur, qız uşağının isə susmağı razılıq əlaməti kimi qiymətləndirilir. Buna misal Hz. Fatimə ilə Hz. Əlinin izdivacını göstərə bilərik.¹⁷

РЕЗЮМЕ

Статья затрагивает важную в исламе тему - выбора жениха и невесты. В мусульманской вероисповедении жену выбирают по восьми качествам: религиозность, доброта, красота, общительность, способность рожать, невинность и родословность. В исламе права женщины защищались согласно священной книги Корана.

THE RESUME

The article mentions an important theme in an islam - a choice of the groom and the bride. In Muslim religion a wife is choosen according the eight qualities: religiousness, kindness, beauty, sociability, ability to give birth, innocence and genealogy. In islam woman's rights are protected according to the sacred book of the Koran.

¹⁷ Yusif pur Hacı Əbdürrəhman İslamda ailə quruluşu. Tərcümə edəni: Əlibala Hacı-zadə. C I. Bakı. 1988)